

Teemakuvaukset

2. Sosiaalinen kestävyys.....	2
2.1 Poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja Ulosottolaitoksen asiakkaiden ohjaaminen palveluihin	2
2.4 Yleisen edunvalvonnan palvelut.....	5

2. Sosiaalinen kestävyys

2.1 Poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja Ulosottolaitoksen asiakkaiden ohjaaminen palveluihin

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 150 000 €

Aikajänne: 6/2023 – 6/2024

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Rikollisuutta ja rikosten uusimista ehkäistään parhaiten ohjaamalla poliisin, rangaistuksen täytäntöönpanon ja ulosoton kohtaamat henkilöt muiden palveluiden piiriin, kuten talous- ja velkaneuvontaan, päihdehuoltoon ja muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä rikollisuutta ehkäiseviin kuntoutusohjelmiin.

Uusintarikollisuuden ehkäisy sisältyy poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin. Kansainväliset velvoitteet, kuten Istanbulin sopimus ([SopS, 53/2015](#)), Lanzaroten sopimus ([SopS, 88/2011](#)) ja Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt ([Rec \(2006\)2-rev](#)), sekä näitä viranomaisia koskeva lainsäädäntö ja ohjeistukset velvoittavat ja ohjaavat Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin ohjaamaan rikoksiin syyllistyneet tai rikoksista epäillyt palveluiden piiriin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain ([1301/2014](#)) 35§:n mukaan poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, ulosottoviranomaisen ja monen muun toimijan, jotka tehtävässään ovat saaneet tietää ilmeisen sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, velvollisuutena on ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa, otettava yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavan viranomaiseen, jotta henkilön tuen tarve arvioitaisiin. Mainitussa pykälässä säädetään myös ilmoitusmenettelystä, jonka voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta. Lisäksi esimerkiksi ulosottoviranomaiselle on säädetty velvollisuus ottaa yhteyttä sosiaali- ja asuntoviranomaisiin eräissä häätöön liittyvissä asioissa. Ulosoton henkilökunta ohjaa asiakkaitaan esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnan piiriin. Palveluihin ohjaamisella ehkäistään syrjäytymistä ja rikollisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksen yhteiskunnallisena tulostavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen ja rangaistusta suorittaneiden yhteiskuntaan integroiminen. Vankeuslaki ([767/2005](#)) ja laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta ([400/2015](#)) sisältävät määräyksiä seuraamuksiin kuuluvasta toiminnasta. Esimerkiksi vankeuslain mukaan vankilan järjestämisen tai hyväksymisen toiminnan tarkoituksena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä; ja tukemalla vangin päihtöntä elämäntapaa.

Esitutkintalaki ([805/2011](#)) velvoittaa poliisia ohjaamaan erityistä suojelua tarvitsevat asianomaiset tukipalveluiden piiriin. Rikoksen uhrin ohjaamisesta ja rikosasioiden sovittelusta on Poliisihallituksen antama ohje ([POL-2018-41886](#)). Rikoksesta epäillyn ohjaamista ei ole laissa säädetty, mutta sitä on ohjeistettu liittyen poliisin toimintaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuva väkivallan tapauksissa ([POL-2020-28566](#)).

Ulosottokaaren ([705/2007](#)) 1 luvun 19 ja 20 §:n nojalla ulosottomiehellä on velvollisuus antaa asiakkaalle ohjausta ulosottoasioissa. Lisäksi ulosotolla on tiettyjä velvoitteita informoida viranomaisia (esim. sosiaaliviranomaisia ja Digi- ja väestötietovirastoa) tietyissä tilanteissa olevien asiakkaiden, kuten alaikäisten ulosotosta. Ulosottolaitoksen yhtenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena vuosille 2022-2025 on ylivelkatilanteiden ennaltaehkäisy ja niiden aiheuttamien haittojen pienentäminen. Asiakkaille annettava ohjaus on keskeinen keino tavoitteen saavuttamiseksi. Ulosottolaitos on myös toteuttanut yhdessä oikeusministeriön ja talous- ja velkaneuvonnan kanssa ennalta ehkäisevän talousneuvonnan hankkeen vuosina 2020-2021. Pyrkimyksenä on ollut edistää eri viranomaisten ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä velkaneuvonnassa ja velkaantumisesta aiheutuvien haittojen torjumisessa. Yhteistyö jatkuu edelleen eri muodoissaan. Ennakoivan talousneuvonnan toiminto on järjestetty omaksi toiminnokseen Ulosottolaitoksessa.

Tutkimushankkeessa selvitetään, miten edellä mainittu viranomaisten palveluihin ohjaus tapahtuu, mihin viranomaisten ja järjestöjen tuottamiin palveluihin yleisimmin ohjataan, löytyvätkö tarvittavat palvelut / yhteyshenkilöt helposti, miten viranomaisyhteistyö toimii sekä mitkä tekijät estävät palveluihin ohjaamista. Tavoitteena on ensisijaisesti luoda laaja kuva asiakasohjauksen tilanteesta. Lisäksi hankkeen tavoitteena on tuottaa kehittämisehdotuksia ja mahdollisia lainsäädännön kehittämistarpeita.

Hankkeen toisena tavoitteena on selvittää asiakasotoksen avulla asiakkaiden kokemuksia palveluihin ohjaamisesta ja sen vaikutuksista heidän elämänlaatuunsa ja uusintarikollisuuden vähentämiseen.

Hankkeessa keskitytään poliisin, rangaistusten täytäntöönpanon ja ulosoton toimintaan moniviranomaistoiminnassa. Syyttäjälaitos ja tuomioistuimet jätetään tutkimuksen ulkopuolelle, sillä näiden viranomaisten tehtävänä ei ole henkilökohtainen palveluun ohjaus. Hankkeen toteuttamiseksi tarvitaan monipuolista aineistoa useista eri tietolähteistä. Hankkeen tekijöiltä toivotaan monipuolisten aineistojen käyttöä ja yhdistämistä, kuten viranomaisrekisterit, kyselyt ja/tai haastattelut. Kohderyhmänä ovat poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja ulosottolaitoksen työntekijät ja asiakkaat.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten poliisin, rangaistuksen täytäntöönpanon ja ulosoton viranomaiset ohjaavat asiakkaita jatkopalveluihin? Mitkä lait ja ohjeistukset ohjaavat palveluihin ohjausta? Tunnistavatko viranomaiset sosiaalihuoltolain ja muiden lakien velvoitteet ohjata avun tarpeessa olevia palveluihin? Onko viranomaisilla riittävästi tietoa, miten lain edellyttämää yhteistoimintaa toteutetaan käytännössä ja miten asiakkaiden ohjaus toteutuu? Mihin viranomaisten ja järjestöjen tuottamiin palveluihin poliisi, Rikosseuraamuslaitos ja ulosoton toimijat yleisemmin ohjaavat asiakkaitaan? Löytyvätkö palvelut helposti?
2. Miten poliisin, rangaistuksen täytäntöönpanon ja ulosoton viranomaiset seuraavat asiakkaiden jatkopalveluihin ohjaamista? Minkälaisia järjestelmiä viranomaisilla on asiakkaiden ohjauksen järjestämiseksi ja seurannan varmistamiseksi?
3. Mitkä tekijät edistävät ja mitkä estävät palveluihin ohjaamista?

4. Miten asiakkaat kokevat palveluihin ohjaamisen? Onko ohjaaminen oikea-aikaista ja onko sitä riittävästi? Millaisia ongelmia ohjauksessa on ollut? Menevätkö asiakkaat ohjauksen mukaisiin palveluihin? Onko lähettävällä viranomaisella tietoa, saavatko asiakkaat tarvitsemansa palvelut?
5. Ovatko palveluun ohjaukset vaikuttaneet rikosten ehkäisyyn eli ovatko nämä palveluun ohjaukset johtaneet siihen, että esim. päihde- ja väkivaltakierre on katkennut?

Kytkeä valtioneuvoston päätöksentekoon ja valmisteluun:

Hanke liittyy oikeusministeriön strategiaan, jonka vaikuttavuustavoitteena on, että rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät. Hanke tukee Ministeriöiden tulevaisuuskausiensa 2022 tavoitteita syrjäytymisen, rikollisuuden ja ylivelkaantumisen ehkäisystä.

Raportointi:

Hankkeesta tulee tuottaa VN TEAS -ohjeistuksen mukainen suomenkielinen loppuraportti.

2.4 Yleisen edunvalvonnan palvelut

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 150 000 €

Aikajänne: 6/2023 – 11/2024

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Edunvalvojaksi voidaan määrätä yksityishenkilö, joka voi olla esimerkiksi omainen tai muu läheinen. Määräys voidaan antaa myös yleiselle edunvalvojalle, joka on edunvalvontatoimiston virkamies tai ostopalveluntuottajan palveluksessa oleva henkilö. Kaikkia edunvalvojia valvoo Digi- ja väestötietovirasto. Ahvenanmaalla valvonta kuuluu valtionvirastolle.

Yleisen edunvalvonnan palvelut siirtyivät kunnilta valtion tehtäväksi vuoden 2009 alussa. Sen jälkeen yleisen edunvalvonnan asiakasmäärä on kasvanut merkittävästi. Yleisessä edunvalvonnassa oli vuonna 2009 noin 33 000 asiakasta ja vuonna 2021 noin 42 000 asiakasta.

Yleisten edunvalvojien osuus kaikista edunvalvonnoista on yli puolet ja osuus on kasvanut vuosi vuodelta. Väestön vanhenemisen ja toimintaympäristön muutosten johdosta kasvun oletetaan jatkuvan edelleen. Lisääntyvä palvelun tarve edellyttää tilanteen kokonaistarkastelua sekä resurssien oikean kohdentumisen ja laadun arviointia.

Edunvalvonnassa on kyse sellaisten ihmisten perusoikeuksista, jotka eivät aina itse kykene huolehtimaan omista eduistaan. Heitä ovat esimerkiksi muistihäiriöistä ja päätöksentekokyvyn ongelmista sekä mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät ihmiset. Edunvalvonnassa asiakassuhde on lisäksi usein jopa vuosikymmeniä pitkä.

Edellä mainituista syistä edunvalvonnan laadulla ja siihen käytettävillä resursseilla on erittäin merkittävä vaikutus asiakkaiden elämään. Asiakkaiden näkökulmaa ei saada riittävästi esille tavanomaisilla asiakaspalautekyselyillä. Yleisestä edunvalvonnasta ei ole aiemmin tehty kattavaa tutkimusta.

Yleisen edunvalvojan tehtävistä valtaosassa (n.86 %) on kysymys päämiehen taloudellisten asioiden hoitamisesta, jolloin asiakassuhde on yleensä pitkäaikainen. Edunvalvojan tehtävä voi olla myös suppeampi, esimerkiksi tiettyä oikeustoimea varten annettu määräys, jolloin puhutaan ns erityistehtävästä. Suurin osa asiakkaista on aikuisia, mutta pieni osa on myös alaikäisiä (n.12 %). Viime vuosina on ollut nähtävissä sekä erityistehtävien että alaikäisten suhteellisen osuuden kasvua yleisen edunvalvonnan tehtävissä.

Hallinnollisesti edunvalvontatoimistot kuuluvat johonkin kuudesta oikeusapu- ja edunvalvontapiiristä. Edunvalvontatoimistoja on yhteensä 23 ja kussakin piirissä toimistoja on 3–4 kappaletta. Piiri voi halutessaan järjestää palvelut myös ostopalveluna.

Edunvalvonnasta säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999). Yleistä edunvalvontaa koskevat säännökset ovat valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016).

Selvityksen tekijöiltä toivotaan monipuolista tutkimusaineistojen hyödyntämistä, kuten esimerkiksi tilastoaineistot, kyselyt ja haastattelut.

Tutkimuskysymykset:

Tutkimuksessa selvitetään oikeusapu- ja edunvalvontapiirien järjestämän yleisen edunvalvonnan palveluita erityisesti asiakkaan näkökulmasta:

1. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat antaneet yleisen edunvalvonnan palvelulupauksen. Miten palvelulupauksessa luvattu palvelu on käytännössä toteutunut? Miten asiakkaat kokevat saamansa palvelun ja vastaako saatu palvelu sitä mitä asiakkaat kokevat tarvitsevansa?
2. Yleisen edunvalvonnan palveluja järjestetään pääosin valtion omana toimintana, mutta noin 10 %:lle asiakkaista palveluja hankitaan ostopalveluna. Millaisia eroja palveluilla on asiakkaan näkökulmasta?
3. Millaisia odotuksia sidosryhmillä kuten päämiesten läheisillä, Digi- ja väestötietovirastolla, sosiaali- ja terveystieteellisillä on yleisen edunvalvonnan toiminnalle ja yhteistyölle? Miten nämä odotukset toteutuvat?
4. Mistä erityistehtävien ja alaikäisten suhteellisen osuuden kasvu johtuu? Näiden tehtävien määrässä on myös alueellisia eroja erityisesti alaikäisten osalta. Mistä erot johtuvat? Voivatko erot johtua muiden viranomaisten erilaisista toimintatavoista?
5. Onko joillakin alueilla näitä tehtävämääräyksiä annettu enemmän muille edunvalvojille kuin yleisille edunvalvojille? Vai onko näillä alueilla käytössä joitain muita, edunvalvontaa kevyempiä, ratkaisuja? Mikä olisi tarkoituksenmukaisin tapa sekä asiakkaan kannalta että taloudellisesta näkökulmasta hoitaa vastaavat tehtävät?
6. Onko yleisen edunvalvonnan määrässä yleensä havaittavissa alueellisia eroja ja jos on, mistä erot johtuvat? Käytetäänkö joillakin alueilla edunvalvontaa kevyempiä keinoja kuten välitystiliä?
7. Miten edunvalvontavaltuutuksen käyttö vaikuttaa yleiseen edunvalvontaan? Vähentääkö edunvalvontavaltuutuksen käyttö yleisen edunvalvonnan tarvetta?

Kytkentä valtioneuvoston päätöksentekoon ja valmisteluun:

Tuloksia hyödynnetään yleisen edunvalvonnan laadun ja toimintatapojen kehittämiseen ja resurssien oikeaan kohdentamiseen sekä mahdollisten lainsäädännön muutostarpeiden arviointiin.

Raportointi:

Hankkeesta tulee tuottaa VN TEAS -ohjeistuksen mukainen suomenkielinen loppuraportti.

Viitteet:

[Yleisen edunvalvonnan palvelulupaus](#)